

บทที่ 5

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อสรุป

จากประวัติศาสตร์ของการลงโทษที่ผ่านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แนวความคิดและทฤษฎีในการลงโทษ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้ วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดและทฤษฎีที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางกฎหมาย ภูมิภาคและระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ

แนวความคิดในการควบคุมอาชญากรรม เนื่องจากการกระทำผิดของนิติบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมทางธุรกิจซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสาธารณชนโดยส่วนรวมซึ่งนับวันแต่จะทวีปริมาณเพิ่มมากขึ้นความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงนั้น ในสมัยที่ยังไม่มีนิติบุคคล การลงโทษทางอาญาจึงมุ่งกระทำต่อบุคคลธรรมดา ในระยะแรกที่เริ่มมีการประกอบกิจการโดยกลุ่มบุคคลรวมตัวกันเป็นนิติบุคคลในรูปบริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฯลฯ นักกฎหมายมีความเห็นว่านิติบุคคลไม่อาจจะรับผิดทางอาญาได้เนื่องจากไม่มีตัวตน (No Body) ไม่มีชีวิตจิตใจ (No Mind) ไม่สามารถแสดงเจตนา (No Intent) หรือปรากฏตัวต่อหน้าศาลในการดำเนินคดีภายในศาล ตลอดจนไม่สามารถที่จะลงโทษอื่น ๆ ได้ นอกจากโทษปรับหรือริบทรัพย์สินเท่านั้น ประกอบกับทฤษฎีการลงโทษและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งเกิดในขณะที่ยังไม่มีนิติบุคคลจึงมองว่ากฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ที่จะใช้กับบุคคลธรรมดาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสังคมมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นในทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการพัฒนาการทางการค้าและการลงทุนมากขึ้น ทั้งภายในและระหว่างประเทศ การประกอบธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านี้ไม่สามารถที่จะกระทำได้ด้วยบุคคลเพียงคนเดียว จึงเกิดการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจมากขึ้นโดยเฉพาะ ในรูปของธุรกิจข้ามชาติ (Joint Venture) ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา การประกอบการค้าและการลงทุนซึ่งจะต้องมีการแก่งแย่งแข่งขันทำให้เกิดการกระทำผิดทางแพ่งและทางอาญาอย่างมากมายเกิดผลกระทบต่อสังคม กระทบ

กระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยส่วนรวม อาทิเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนอาชญากรรมทางธุรกิจ รัฐจึงต้องเข้ามาแทรกแซงเพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (State Intervention) แนวความคิดที่นิติบุคคลไม่ต้องรับผิดทางอาญาจึงได้เปลี่ยนไป ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ระบบคอมมอนลอว์ (Common law) ซึ่งเคยมีแนวความคิดว่านิติบุคคลไม่อาจจะรับผิดทางอาญาได้ก็เริ่มที่จะให้นิติบุคคลรับผิดทางอาญามากบ้างน้อยบ้างตามประเภทของการกระทำผิด ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน นิติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญามากขึ้นในความผิดหลายประเภท ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งความผิดที่กระทำโดยเจตนาและความผิดที่กระทำโดยไม่เจตนา ทั้งความผิดอาญาที่เป็นความผิดโดยตรง (Criminal offense) และความผิดที่เป็นนโยบายทางอาญา (Criminal Policy)

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มีแนวความคิดที่จะให้นิติบุคคลรับผิดทางอาญาได้โดยประเทศอังกฤษนั้น ในระบบ Common Law ใช้หลักกฎหมาย Alter Ego Doctrine ซึ่งมีหลักว่าเจตนาขององค์กรย่อมถือได้ว่าเป็นเจตนาของนิติบุคคลนั้นเอง นิติบุคคลและผู้มีอำนาจในการควบคุมกิจการของบริษัท (Controlling officer) เป็นบุคคลคนเดียวกัน การกระทำของผู้มีอำนาจควบคุมกิจการนิติบุคคลจึงถือเป็นการกระทำของนิติบุคคลด้วย นิติบุคคลจึงต้องรับผิดทางอาญาในการกระทำนั้นโดยต้องรับผิดในความผิดที่ต้องการเจตนาด้วย ยกเว้นแต่ความผิดซึ่งโดยสภาพแล้วนิติบุคคลไม่อาจรับผิดได้ เช่นการสมรสซ้อน การข่มขืนกระทำชำเรา นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติให้นิติบุคคลรับผิดทางอาญาตาม The Interpretation Act 1889 ซึ่งบัญญัติว่าคำว่า "บุคคล" (Person) ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ ให้หมายถึงนิติบุคคลด้วย เว้นแต่เจตนารมณ์ของกฎหมายจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศในระบบ Common Law นิติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาเช่นเดียวกัน โดยหลัก Repondeat Superior ซึ่งนิติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาสำหรับการกระทำของตัวแทน หากตัวแทนนั้นได้กระทำผิดทางอาญาถือว่าการกระทำโดยเจตนาของตัวแทนที่ได้กระทำไปภายในทางการที่จ้างเป็นการกระทำของนิติบุคคลซึ่งเป็นลักษณะของการรับผิดในการกระทำของผู้อื่น นอกจากนี้ยังต้องรับผิดตาม The Model Penal Code ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐบาลกลางที่เป็นแม่แบบของร่างกฎหมายมลรัฐต่าง ๆ ซึ่งมีบทบัญญัติทั่วไป

ว่า คำว่า "บุคคล" ให้หมายรวมถึงนิติบุคคลอันได้แก่ บริษัท ห้างร้าน ห้างหุ้นส่วน มูลนิธิ ฯลฯ ด้วย เว้นแต่กฎหมายบัญญัติเป็นอย่างอื่น และนิติบุคคล จะต้องรับผิดชอบทางอาญาสำหรับความผิดที่ต้องการเจตนา (Crime of Intent) ซึ่งคณะผู้แทนได้กระทำในนามนิติบุคคลหรือได้กระทำไปในทางการที่จ้าง ตลอด จนต้องรับผิดชอบอย่างเด็ดขาด (Strict Liability Crime) สำหรับความผิด ซึ่งกระทำโดยผู้แทนของนิติบุคคลอันได้แก่ ผู้จัดการ พนักงาน ฯลฯ และจะต้อง รับผิดชอบทางอาญาในกรณีที่จะ เว้นการปฏิบัติการตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ประเทศในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งเป็นประเทศ ที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย อันได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และเยอรมัน นั้น มีหลักความรับผิดชอบทางอาญาว่าการกระทำผิดทางอาญาต้องประกอบด้วย โครงสร้างการรับผิดชอบทางอาญาคือ องค์ประกอบความผิด ความผิด ความชั่ว ดังนั้น การพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลตามโครงสร้างการรับผิด ทางอาญาแล้ว นิติบุคคลไม่อาจจะมีความรับผิดชอบทางอาญาในความผิด (Criminal Offense) เนื่องจากไม่มีตัวตนจึงไม่อาจที่จะมีความรับผิดชอบชั่วตัวได้ แต่นิติบุคคล จะต้องรับผิดชอบทางอาญาเนื่องจากนโยบายในทางอาญา (Criminal Policy) เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของรัฐและสังคมจากอิทธิพลของนิติบุคคลในทางเศรษฐกิจ เป็นความผิดที่เรียกว่า Administrative Offence เช่น กฎหมายควบคุม ราคาสินค้า สำหรับประเทศในกลุ่มสังคมนิยมนั้นกิจการส่วนใหญ่ประกอบกิจการ ในรูปของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นกิจการของรัฐ จึงไม่มีประโยชน์ที่จะให้กิจการ ดังกล่าวมีความรับผิดชอบทางอาญาแต่อย่างใด

ในส่วนของการรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลในประเทศไทยไม่มีบท บัญญัติไว้โดยทั่วไปว่า "บุคคล" หมายรวมถึงนิติบุคคลด้วยและไม่มีบทบัญญัติ โดยเฉพาะเจาะจงในประมวลกฎหมายอาญาวานิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญา ในคดีใดบ้างนอกจากบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7 ว่าในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีนิติบุคคลนั้น ให้ผู้แทนนิติบุคคลไปศาลทำ การแทนบริษัท แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ถือ เป็นบรรทัดฐานในการ พิพากษาคดีนั้น ได้พิพากษาลงโทษว่านิติบุคคลสามารถมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ ทั้งความผิดที่ต้องการเจตนาและความผิดที่ไม่ต้องการเจตนาตามประมวลกฎหมาย อาญาและพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาอื่น ๆ โดยหลักเกณฑ์การรับผิดชอบนั้นจะต้อง

เป็นการกระทำของตัวแทนนิติบุคคล ซึ่งกระทำไปในขอบวัตถุประสงค์และเพื่อประโยชน์ของนิติบุคคล และต้องเป็นความผิดที่สามารถลงโทษนิติบุคคลได้

สำหรับอาชญากรรมที่กระทำโดยนิติบุคคลนั้น ส่วนใหญ่เป็นอาชญากรรมทางธุรกิจซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินกิจการของนิติบุคคล หรือกระทำโดยพนักงานของนิติบุคคลซึ่งกระทำโดยการให้อำนาจ ร้องขอ หรือสั่งการ โดยผู้มีอำนาจของนิติบุคคล ก่อให้เกิดการกระทำผิดตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ความผิดที่กระทบต่อสุขภาพร่างกายและชีวิตของประชาชน ฯลฯ ซึ่งนับวันแต่จะทวีปริมาณมากขึ้นตามจำนวนของนิติบุคคล แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมองว่าอาชญากรรมทางธุรกิจนั้นมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมน้อยกว่าอาชญากรรมที่กระทำโดยบุคคลธรรมดา เนื่องจากอาชญากรรมที่กระทำโดยบุคคลธรรมดานั้นแสดงออกถึงความโหดร้ายและกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามอาชญากรรมทางธุรกิจนั้นก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อผู้เสียหายจำนวนมากกว่า มูลค่าความเสียหายเป็นจำนวนเงินที่มีมูลค่าสูง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกายตลอดจนทรัพย์สินและสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมาย ประกอบกับการติดตามจับกุมดำเนินคดีทำได้ยากและมีปริมาณน้อย เนื่องจากกระทำผิดโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางการเงิน ฐานะทางสังคมดี มีอำนาจต่อรองทางการเงินและการเมืองสูง และผลตอบแทนที่ได้จากการกระทำผิดมีมูลค่ามากกว่าค่าปรับที่จะถูกลงโทษหลายเท่าจึงมีการกระทำผิดเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ดังจะเห็นเป็นข่าวอยู่เสมอ ๆ อาชญากรรมทางธุรกิจที่กระทำโดยนิติบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนิติบุคคลซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลกำไรอันได้แก่ห้างหุ้นส่วน บริษัท ที่ประชาชนรับทราบและเห็นว่าเป็นที่ถูกต้องและเป็นประจำก็คือ การขายสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ค้าขายสินค้าในราคาไม่เป็นธรรม การฉ้อโกงประชาชนในบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์, การปล่อยน้ำเสียลงสู่น้ำลำคลอง, การปล่อยมลพิษต่าง ๆ จึงควรที่จะหามาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมอาชญากรรมที่กระทำโดยนิติบุคคล อันได้แก่ห้างหุ้นส่วนบริษัทสำหรับนิติบุคคลซึ่งเป็นของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจนั้นมีมาตรการในการควบคุมตามกฎหมายอยู่แล้ว

มาตรการในการลงโทษทางอาญา (Criminal Sanction) ซึ่งใช้กับนิติบุคคลที่ปรากฏอยู่อย่างแพร่หลายนั้น ได้แก่ โทษปรับ (Fine) และริบทรัพย์สิน (Forfeiture) ซึ่งเป็นมาตรการในการลงโทษทางการเงิน ส่วนโทษอื่น เช่น จำคุก กักขัง ซึ่งเป็นโทษทางกายนั้น โดยสภาพไม่อาจที่จะลงโทษแก่นิติบุคคลได้ นอกจากนี้โทษที่ลงแก่ผู้แทนนิติบุคคลซึ่งได้รับการคัดค้านว่าอาจจะเป็นการลงโทษบุคคลซึ่งไม่รู้เห็นในการกระทำผิดก็ได้ แต่กฎหมายให้มีความรับผิดชอบในฐานะเป็นตัวแทนของนิติบุคคล ได้มีการคิดค้นหามาตรการที่เหมาะสมสำหรับการลงโทษนิติบุคคลใหม่ ๆ หลายประการ เช่น คำสั่งห้ามประกอบกิจการ (Injunction) โทษความผิด ตลอดจนวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคล (Corporate probation) ฯลฯ สำหรับในประเทศไทยแล้วนอกจากการปรับและริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาแล้วยังมีมาตรการตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่าง ๆ เช่น เพิกถอนใบอนุญาต ปิดกิจการ ไม่ต่อใบอนุญาต และห้ามประกอบกิจการบางประเภท ปรับเป็นรายวันหรือรายเดือนตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง เป็นต้น

การคุมประพฤตินิติบุคคล หมายถึงการควบคุมการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ ของนิติบุคคลที่กระทำผิดอาญาเพื่อป้องกันมิให้นิติบุคคลนั้นกระทำผิดในลักษณะเช่นเดียวกันนั้นอีก โดยรอการลงโทษและกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติให้นิติบุคคลปฏิบัติตามโดยอยู่ในความควบคุมและสอดส่องของพนักงานคุมประพฤติ ถ้าปฏิบัติตามเงื่อนไขก็จะพ้นการคุมประพฤติไปด้วยดี ถ้าจงใจละเมิดหรือฝ่าฝืนเงื่อนไขศาลก็จะลงโทษที่รอไว้ หรือเพิกถอนการคุมประพฤติ

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ใช้วิธีการคุมประพฤตินิติบุคคล (Corporate Probation) โดยนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการลงโทษแก่นิติบุคคลที่กระทำผิดโดยเริ่มนำมาใช้เมื่อปี ค.ศ. 1972 ในคดี United States v. Atlantic Richfield Co. โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติ ให้บริษัทตั้งคณะกรรมการขึ้นกำจัดการบน้ำมันที่บริษัทปล่อยลงสู่เส้นทางเดินเรือให้แล้วเสร็จภายใน 45 วัน หลังจากนั้นก็มีการนำวิธีการคุมประพฤติไปใช้มากขึ้น กฎหมายของรัฐบาลกลางซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการยกเว้นกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้สามารถนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้กับบริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด นิติบุคคลได้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วย

การคุมประพฤติซึ่งบัญญัติไว้ใน 18 U.S.C.S 3651 โดยกำหนดเงื่อนไขให้นิติบุคคลรายงานกิจการบริษัทให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย ให้ชดใช้ค่าเสียหายทางอาญา (Restitution) การบริการสังคม (Community Service) และเงื่อนไขอื่น ๆ ดังที่บัญญัติไว้ใน 18 U.S.C.S 3563 อันเป็นเงื่อนไขซึ่งมิได้เป็นเงื่อนไขเฉพาะตัวของบุคคลธรรมดา หลังจากนั้นมลรัฐต่าง ๆ ก็นำวิธีการคุมประพฤติไปใช้กับนิติบุคคลมากขึ้น เช่นในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งเป็นที่ตั้งของ U.S. Probation Office จากการศึกษาปรากฏว่าการคุมประพฤตินิติบุคคลมาจากแนวความคิดที่ว่าโทษปรับตามกฎหมายอาญานั้นไม่เพียงพอในการที่จะควบคุมการก่ออาชญากรรมของนิติบุคคล ซึ่งอยู่ในรูปบริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด และมูลนิธิได้ เพราะนิติบุคคลเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจเพื่อผลกำไร จึงทำการค้าแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรอันจะทำให้นิติบุคคลสามารถประกอบกิจการอยู่ได้ อีกทั้งนิติบุคคลยังมองว่าค่าปรับนั้นเป็นค่าใช้จ่ายในการประกอบธุรกิจ (Cost of Doing Business) มากกว่า ประกอบกับโทษปรับนั้นค่าปรับส่วนใหญ่มาจากผู้บริโภคร หรือหุ้นส่วนซึ่งมีส่วนรู้เห็นน้อยมากต่อการควบคุมการดำเนินการของบริษัทนอกจากนี้ผลกำไรที่ได้รับเมื่อเทียบกับค่าปรับที่ต้องเสียไปแล้วนั้นนับว่าคุ้มต่อการเสี่ยงที่จะกระทำผิดกฎหมาย จึงมีนิติบุคคลกระทำผิดมากขึ้น รัฐจึงจำเป็นต้องหามาตรการที่เหมาะสมมาเสริมเพื่อช่วยในการป้องกันการกระทำผิดของนิติบุคคล โดยเฉพาะนิติบุคคลที่ก่อตั้งเพื่อแสวงหาผลกำไรอันได้แก่ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนและบริษัทจำกัด จึงได้นำวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้บังคับ

เมื่อศึกษาการคุมประพฤติบุคคลธรรมดาเปรียบเทียบกับวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคล การคุมประพฤติเป็นมาตรการอาญาซึ่งใช้บังคับเพื่อควบคุมผู้กระทำผิดมิให้หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องและคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม โดยมีทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษเพื่อการแก้แค้นตอบแทน (Retribution) เพื่อป้องปรามการกระทำผิด (Deterrence) เพื่อตัดโอกาสมิให้กระทำผิดซ้ำอีก (Incapacitation) เพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) โดยเน้นหนักไปในทางแก้ไขฟื้นฟูและป้องกันการกระทำผิด แต่การคุมประพฤตินิติบุคคลซึ่งมีสภาพต่างไปจากบุคคลธรรมดานั้น มีแนวความคิดเหมือนกันในส่วนของวัตถุประสงค์ที่จะปกป้องและคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมที่กระทำในรูปของนิติบุคคล แต่อย่างไรก็ตามทฤษฎีของการ

ลงโทษจะแตกต่างกันไปบ้างโดยจะเน้นที่การป้องปรามและยับยั้งการกระทำผิด (Deterence) และการลงโทษนิติบุคคลที่กระทำผิด ส่วนการตัดโอกาสมิให้กระทำผิดซ้ำอีกนั้นในส่วนของบุคคลธรรมดาคือการตัดเสรีภาพทางกายโดยจำคุกหรือกักขัง แต่ในส่วนของนิติบุคคลคือการตัดเสรีภาพในการดำเนินธุรกิจโดยมีเจ้าหน้าที่เข้าไปควบคุมและสอดส่องและแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) นั้น โดยสภาพของนิติบุคคลจะแตกต่างไปจากบุคคลธรรมดาคือเป็นการแก้ไขการดำเนินกิจการ โดยปรับปรุง โครงสร้างภายในของนิติบุคคลอันอาจจะนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำอีก

จากการศึกษาถึงโครงสร้างทางกฎหมายของการคุมประพฤติในประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว การคุมประพฤตินี้มีโครงสร้างทางกฎหมายของการรอกการลงโทษที่มีเงื่อนไข (The Suspension Execution Condition) เช่นเดียวกับการลงโทษของประเทศไทย การคุมประพฤตินั้นอาจจะอยู่ในรูปแบบของกระบวนการกฎหมายรูปใดรูปหนึ่ง เช่น การระงับฟ้องชั่วคราว การรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ หรือเป็นมาตรการอิสระในตัวเองซึ่งมีโครงสร้างทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้เมื่อพิจารณาในส่วนของกฎหมายอาญานั้น The Model Penal Code ซึ่งเป็นแม่แบบกฎหมายอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติไว้ในบทบัญญัติทั่วไปว่าคำว่า "บุคคล" (Person) ให้หมายความรวมถึงนิติบุคคลด้วย และบทบัญญัติมาตรา 2.07 บัญญัติให้นิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาในความผิดหลายประเภทด้วยกันทั้งความผิดซึ่งต้องการเจตนา และความผิดที่ไม่ต้องการเจตนา ยกเว้นความผิดที่โดยสภาพของนิติบุคคลแล้วนิติบุคคลไม่สามารถที่จะกระทำผิดได้เป็นการเฉพาะตัว เช่น การสมรสซ้อน (Bigamy) การข่มขืนกระทำชำเรา การหนีสวรรคต เป็นต้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริการะบุไว้ชัดเจนว่านิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาในกรณีใดบ้างซึ่งในส่วนนี้ต่างจากประมวลกฎหมายอาญาของไทยซึ่งไม่มีบทบัญญัติไว้ชัดเจนว่านิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญา นอกจากระบุถึงวิธีปฏิบัติต่อผู้จัดการนิติบุคคลไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 เท่านั้น อย่างไรก็ตามศาลฎีกาได้วางแนวคำพิพากษาศาลฎีกาให้นิติบุคคลรับผิดชอบทางอาญาในความผิดหลายประเภท ตามประมวลกฎหมายอาญา และที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาอื่น ๆ ทั้งที่เป็นความผิดที่ต้องการเจตนาและความผิดที่ไม่ต้องการเจตนา

ส่วนที่ 2 ในส่วนของการคุมประพฤติ พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุมประพฤติของสหรัฐอเมริกา The Federal Probation Act ซึ่งบัญญัติไว้ใน The Federal Criminal Procedure Act (18 U.S.C.S.3651) นั้นให้อำนาจศาลในการพิพากษาปรับและคุมประพฤตินิติบุคคลได้โดยมีหลักเกณฑ์ว่าศาลสามารถใช้การคุมประพฤติได้ทุกคดียกเว้นคดีความผิดอาญาร้ายแรงหรือคดีที่ไม่สามารถที่จะคุมประพฤติได้ โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแก่นิติบุคคลได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาโดยรอกการลงโทษและกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไว้ ซึ่งศาลสหรัฐอเมริกา สามารถรอกการลงโทษได้ทั้งโทษจำคุกและโทษปรับเพียงอย่างเดียว ซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ของประเทศไทยนั้นการที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติได้นั้นจำเลยจะต้องกระทำผิดในคดีซึ่งศาลจะพิพากษาให้ลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ศาลอาจจะรอกการลงโทษจำคุกหรือรอกการกำหนดโทษจำคุกไว้ แล้วกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติอันจะเห็นได้ว่าสามารถคุมประพฤติได้ในกรณีที่มีโทษจำคุกเท่านั้นไม่สามารถคุมประพฤติดคดีที่มีโทษปรับได้ ซึ่งมีผู้เห็นว่าบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะกับบุคคลธรรมดาเนื่องจากนิติบุคคลกระทำผิดไม่สามารถลงโทษจำคุกได้ ซึ่งเป็นการบัญญัติไว้อย่างแคบ ๆ ไม่เปิดกว้างที่จะให้ใช้กับนิติบุคคลได้ และไม่สามารถที่จะรอกการลงโทษปรับหรือรอกการลงโทษตามมาตรการอื่น ๆ ได้เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา จึงทำให้ไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจที่จะนำวิธีการคุมประพฤตินมาใช้กับนิติบุคคลได้

สำหรับพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 นั้น กำหนดให้คุมประพฤติได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะคุมประพฤตินิติบุคคลได้เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามในส่วนของการดำเนินการคุมประพฤติในประเทศไทย ศาลใช้การคุมประพฤตินิติบุคคลได้เพียงส่วนของการสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจนิติบุคคลในคดีที่กระทำผิดร่วมกับผู้แทนนิติบุคคลซึ่งในการทำคำพิพากษาศาลสามารถใช้วิธีการควบคุมและสอดส่องได้กับผู้แทนของนิติบุคคลเท่านั้น ส่วนนิติบุคคลศาลลงโทษได้เพียงปรับหรือริบทรัพย์สินไม่สามารถที่จะนำวิธีการคุมประพฤตินมาใช้ได้ ศาลใช้รายงานการสืบเสาะและพินิจได้เพียงเพื่อประกอบดุลเพื่อพินิจในการลงโทษปรับขึ้นต่ำหรือขึ้นสูงเท่านั้น

ในส่วนของเงื่อนไขการคุมประพฤติตาม The Model Criminal Procedure Act Section 3663 ของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นเงื่อนไขในการคุมประพฤติบัญญัติไว้ให้ศาลสามารถใช้เงื่อนไขต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางทั้งเงื่อนไขที่ใช้ได้กับนิติบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล เช่น การให้นิติบุคคลปฏิบัติตามกฎหมายท้องถิ่น มลรัฐ หรือสหรัฐ การรายงานกิจการบริษัทต่อพนักงานคุมประพฤติ การชดใช้ค่าเสียหายทางอาญา (Restituion) การบรรเทาผลร้าย ที่เกิดขึ้น (Reparation) การให้บริษัทกระทำงานบริการสังคม (Community Service) ซึ่งจะเห็นได้ว่าศาลสามารถกำหนดการคุมประพฤติได้มากกว่าเงื่อนไขที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับใช้กับบุคคลธรรมดามากกว่า ศาลประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถลงโทษจำเลยให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่าประเทศไทย โดยมีแนวทางให้ศาลเลือกใช้เงื่อนไขได้หลายข้อมากกว่าของประเทศไทย ซึ่งมีเงื่อนไขอื่น ตามแต่ศาลจะเห็นสมควร อันเป็นการให้โอกาสศาลใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมในแต่ละคดีซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ทำให้ศาลใช้การคุมประพฤติน้อย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นจะมีได้ให้อำนาจศาลในการคุมประพฤตินิติบุคคลก็ตามแต่ก็ปรากฏว่าในขั้นตอนของการสืบเสาะและรายงาน (Presentence investigation Reports) ศาลไทยใช้วิธีการสืบเสาะและพินิจกับนิติบุคคลแต่เมื่อทำคำพิพากษาในคดีที่นิติบุคคลเป็นจำเลย ศาลลงโทษได้เพียงโทษปรับ และพิพากษาให้รอการลงโทษและใช้วิธีการคุมประพฤติได้เฉพาะผู้จัดการหรือตัวแทนนิติบุคคลซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น การสืบเสาะและพินิจในส่วนของนิติบุคคลศาลสามารถนำไปใช้ได้เพียงประกอบดุลพินิจในการลงโทษปรับในอัตราที่สูงหรือต่ำเท่านั้น ซึ่งนับว่ามีทางเลือกที่น้อยมากสำหรับศาลไทยในการที่จะลงโทษนิติบุคคล ประกอบกับอัตราโทษปรับตามกฎหมายไทยนั้นมีอัตราโทษต่ำเมื่อเทียบกับนิติบุคคลใหญ่ ๆ ที่มีทุนจดทะเบียนนับร้อย ๆ ล้านบาท จึงมีผลในการควบคุมอาชญากรรมในรูปของห้างหุ้นส่วนบริษัทได้น้อยมาก และเป็นปัญหาในการบังคับโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

กระบวนการคุมประพฤตินิติบุคคล ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญสองขั้นตอน เช่นกันคือการคัดเลือกนิติบุคคลที่กระทำผิดให้รับการคุมประพฤติ โดยการรวบรวมข้อมูลเรื่องต่าง ๆ เสนอศาลเช่นการประกอบกิจการ วัตถุประสงค์การตั้งนิติบุคคล

การกระทำผิดกฎหมายและอื่น ๆ ขั้นตอนที่ 2 คือ ขั้นตอนการควบคุมและสอดส่อง เป็นขั้นตอนการบังคับควบคุมให้นิติบุคคลปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดเพื่อป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำอีก

สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการคุมประพฤติก็ได้แก่หน่วยงานคุมประพฤติ และพนักงานคุมประพฤติ อาชีพซึ่งอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น รูปแบบหน่วยงานคุมประพฤติของศาล หน่วยงานอิสระ พนักงานคุมประพฤติที่ศาลตั้งขึ้น และประกอบด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติดลอดจนองค์กรซึ่งไม่ได้หวังผลกำไร เข้าช่วยในการควบคุมนิติบุคคลให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ อันเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการคุมประพฤติด้วย

กรณีที่นิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลนั้น ศาลสามารถที่จะดำเนินการโดยการบังคับให้ปฏิบัติตามคำสั่งศาล เมื่อไม่ปฏิบัติตามศาลจะลงโทษตามที่ได้รอกการลงโทษไว้หรือเพิกถอนการคุมประพฤติหรือสั่งให้คุมประพฤติต่อกับได้อย่างไรก็ตามมีมาตรการอื่น ๆ ในการที่จะบังคับให้นิติบุคคลปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาลได้ เช่น การปิดกิจการถาวร การโฆษณาความผิด การห้ามประกอบกิจการโดยให้พนักงานคุมประพฤตรายงานศาลทราบเพื่อมีคำสั่ง

รูปแบบคดีที่ใช้มาตรการคุมประพฤตินิติบุคคลนั้น ในสหรัฐอเมริกาคดีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางธุรกิจ การคุ้มครองผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งคดีที่ผลกระทบต่อสังคมโดยรวมเป็นการใช้มาตรการคุมประพฤติเป็นมาตรการเสริมให้ศาลควบคุมอาชญากรรมที่ก่อขึ้นโดยนิติบุคคลที่นับวันแต่จะทวีปริมาณมากขึ้น

ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลกำไรอันได้แก่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัด สำหรับโทษส่วนใหญ่จะเป็นโทษปรับ ซึ่งลักษณะคดีจะคล้ายกับของประเทศไทยโดยคดีที่ลงโทษนิติบุคคลจะเป็นคดีที่เป็นความผิดทางการปกครอง แม้ว่าจะมีคดีที่เป็นความผิดโดยตรงอยู่บ้างก็ตาม ดังนั้นในการนำการคุมประพฤตินิติบุคคลไว้จึงควรจะใช้กับความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางธุรกิจ การคุ้มครองผู้บริโภค สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรโดยใช้กับห้างหุ้นส่วนนอกทะเบียน และบริษัทจำกัดซึ่งก่อตั้งเพื่อแสวงหาผลกำไร ส่วนนิติบุคคลประเภทอื่นโดยเฉพาะ

ส่วนราชการนั้น มีกฎหมายควบคุมอยู่แล้วและควรจะนำมาตรการที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญามาใช้บังคับกับนิติบุคคลโดยศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการสั่ง เช่น การปิดกิจการถาวร การเพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ทหาร ตำรวจและกรมราชทัณฑ์ สำนักงานคุมประพฤติ และผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย ปรากฏว่าได้ข้อสังเกตมากมายหลายประการแม้ว่ามาตรการนี้จะเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อนในประเทศไทย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ฝ่ายที่เห็นด้วยในการที่จะนำมาตรการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้ ซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ผู้ทรงคุณวุฒิ เห็นว่า เนื่องจากอาชญากรรมทางธุรกิจมีมากขึ้น มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่คือโทษปรับและริบทรัพย์สินซึ่งไม่เพียงพอต่อการควบคุมการดำเนินกิจการของนิติบุคคล จึงสมควรที่จะมีมาตรการเสริมในการควบคุมการดำเนินกิจการของนิติบุคคล เพื่อควบคุมอาชญากรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมทางธุรกิจซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 และพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้อำนาจศาลไทยในการที่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤตินิติบุคคลได้ จึงควรที่จะได้ปรับปรุงให้เหมาะสม

2. อย่างไรก็ตามมีบางท่านจากสำนักงานอัยการสูงสุดไม่เห็นด้วยที่จะนำวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคลมาใช้ โดยมีความเห็นว่านิติบุคคลไม่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้จึงไม่จำเป็นต้องไปพิจารณาถึงเรื่องการคุมประพฤตินิติบุคคล

จากการศึกษาและวิเคราะห์จะเห็นได้ว่ามาตรการคุมประพฤตินิติบุคคลเป็นมาตรการในการควบคุมอาชญากรรมที่กระทำขึ้นโดยนิติบุคคลแนวใหม่ ซึ่งน่าจะมีผลต่อการป้องกันและยับยั้งอาชญากรรมที่กระทำผิดโดยนิติบุคคลโดยตรงวิธีหนึ่ง โดยเฉพาะอาชญากรรมทางธุรกิจซึ่งมีผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชนส่วนรวมความเสียหายที่เกิดขึ้นมีปริมาณมากเมื่อเทียบกับอาชญากรรมที่กระทำโดยบุคคลธรรมดา และมีผู้ได้รับความเสียหายมากกว่าและกระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะ ซึ่งผลของการลงโทษกระทบต่อนิติบุคคลโดยตรง ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ

ต่อผู้ที่มีได้มีส่วนรู้เห็นในการดำเนินกิจการควบคุมนโยบายของบริษัท อันได้แก่หุ้นส่วนหรือลูกจ้างในระดับล่างของบริษัทตลอดจนครอบครัวหรือผู้ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบุคคลเหล่านั้นซึ่งมีปริมาณมากกว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการลงโทษอาชญากรรม ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาอันจะส่งผลให้ลดข้อกล่าวหาที่ว่า การลงโทษ โดยให้ผู้แทนนิติบุคคลรับผิดชอบทางอาญาในการกระทำของพนักงานหรือลูกจ้างของบริษัทที่ทําไปตามทางการที่ว่าจ้างอาจจะเป็นการลงโทษบุคคลที่มีได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำผิดของบริษัท

นอกจากนี้ยังมีผลในทางยับยั้งการกระทำผิดทางอาญาของนิติบุคคลได้มากกว่า การลงโทษปรับเพียงสถานเดียว อีกทั้งยังเป็นมาตรการให้ศาลเลือกใช้กับนิติบุคคลได้มากกว่ามาตรการลงโทษที่มีอยู่และศาลสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับนิติบุคคลสภาพของความผิดที่กระทำตลอดจนลงโทษได้อย่างเท่าเทียมกันกับฐานะของนิติบุคคล ทำให้นิติบุคคลไม่สามารถอาศัยช่องว่างของกฎหมายเป็นเกราะกำบังในการกระทำผิดทางอาญา และทำให้สามารถติดตามควบคุมการดำเนินกิจการของนิติบุคคล เพื่อป้องกันมิให้นิติบุคคลกระทำความผิดขึ้นอีกได้และยังเป็นการป้องกันการเอาเปรียบในการประกอบธุรกิจโดยมิชอบด้วยกฎหมายได้ นอกจากนี้การคุมประพฤตินิติบุคคลยังส่งผลในการข่มขู่มิให้นิติบุคคลอื่น ๆ มิให้กระทำผิดกฎหมายขึ้นอีกและ เป็นการลงโทษนิติบุคคลที่กระทำผิดอีกทางหนึ่งด้วย

ในการนำวิธีการคุมประพฤติ (Probation) มาใช้กับนิติบุคคลซึ่งก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวมอย่างมหาศาลนั้นก่อให้เกิดผลดี คือ สามารถควบคุมการดำเนินกิจการของนิติบุคคลที่กระทำผิดได้ จากการศึกษาและวิเคราะห์ในส่วนของกฎหมายไทยและกฎหมายของต่างประเทศในส่วนของ การคุมประพฤตินิติบุคคลที่ผ่านมานั้น เห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้นไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลเพียงพอในการที่จะควบคุมและสอดส่องนิติบุคคลที่กระทำผิดได้ ทำให้มาตรการทางอาญาที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เพียงพอในการที่จะควบคุมอาชญากรรมที่กระทำโดยนิติบุคคลโดยเฉพาะนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลกำไร อันได้แก่ห้างหุ้นส่วนบริษัทที่ทวีปริมาณมากขึ้นได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นแก่สังคมส่วนรวมจึงสมควรที่จะได้นำการคุมประพฤตินิติบุคคลมาปรับใช้ในประเทศไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล การคุมประพฤติและการคุมประพฤตินิติบุคคล ซึ่งได้เสนอความเห็นถึงข้อดีและข้อเสียเกี่ยวกับการคุมประพฤตินิติบุคคล จะเห็นได้ว่ามีข้อดีหลายประการ ส่วนข้อเสียนั้นก็มิได้อยู่บ้างในด้านมาตรการการบังคับใช้และหน่วยงานตลอดจนบุคลากร แต่อย่างไรก็ตามผลดีก็มีมากมายหลายประการ ทำให้ศาลมีมาตรการในการใช้กับนิติบุคคลที่กระทำผิดมากขึ้นอีกทั้งยังทำให้ศาลสามารถเลือกใช้มาตรการกับนิติบุคคลให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น อันจะเป็นการปกป้องและคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากภัยอาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการป้องกันอาชญากรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและคดีที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยและสังคมโดยรวม อย่างไรก็ตามการนำการคุมประพฤตินิติบุคคลมาปรับใช้ในประเทศไทยนั้นยังมีปัญหาข้อขัดข้องในด้านตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่เหมาะสมหลายประการ สมควรที่จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและยกร่างกฎหมายขึ้นบังคับใช้ดังนี้

1. ในส่วนของประมวลกฎหมายอาญา แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 ประมวลกฎหมายอาญาในส่วนของบทบัญญัติทั่วไปซึ่งมิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบทางอาญาดังนั้นจึงควรที่จะบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งในบทบัญญัติทั่วไปว่า "บุคคล" ให้หมายรวมถึงนิติบุคคลด้วย โดยให้นิติบุคคลรับผิดชอบได้ตามสภาพของนิติบุคคล เพื่อที่จะได้ไม่เกิดความสับสนในการลงโทษ

1.2 ประมวลกฎหมายอาญาควรจะได้เพิ่มเติมบทบัญญัติว่านิติบุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาในคดีประเภทใดบ้างไว้โดยมีบทบัญญัติกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคลไว้โดยเฉพาะ เช่น บัญญัติมาตรา 56 ทวิ ตรี ... เป็นต้น

1.3 ในส่วนของประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ว่าด้วยการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษนั้น ไม่สมควรจะบัญญัติให้ผูกพันกับโทษจำคุกเพียงประการเดียว ควรจะบัญญัติให้สามารถรอกการลงโทษได้ทั้งโทษปรับและโทษจำคุก อีกทั้งมาตรการที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา เช่น การปิดกิจการ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อไปในการนำมาตราต่าง ๆ มาใช้ เช่น

การคุมประพฤตินิติบุคคล ตลอดจนการรอการลงโทษปรับมาบังคับใช้ต่อไป และในคดีที่มีโทษจำคุกหรือกักขังเพียงอย่างเดียวควรจะบัญญัติให้ศาลสามารถที่จะเปลี่ยนโทษจำคุกและกักขังเป็นโทษปรับในอัตราที่เหมาะสมสำหรับนิติบุคคล เพื่อสามารถใช้ลงโทษนิติบุคคลได้กว้างขวางมากขึ้นและนำมาตราการการคุมประพฤติมาใช้ควบคุมการกระทำผิดของนิติบุคคลได้

นอกจากนี้ควรกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติไว้อย่างกว้างขวางมากขึ้นสามารถให้ศาลเลือกใช้ได้สำหรับบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล เพราะการกำหนดเงื่อนไขไว้น้อยข้อประกอบกับให้ใช้เงื่อนไขอื่น ๆ ตามดุลพินิจนั้นเป็นการยากที่ศาลจะใช้ดุลพินิจจะก่อให้เกิดผลในการที่ศาลใช้การคุมประพฤติน้อยได้

1.4 ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 57 ควรจะได้บัญญัติบทลงโทษนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข เช่น กำหนดเงื่อนไขที่รุนแรงขึ้นหรือ ปิดกิจการเป็นระยะ...วัน หรือเพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น นอกจากนี้ควรกำหนดให้ศาลสามารถนำมาตราการต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญามาใช้บังคับแก่นิติบุคคลได้ เช่น ปรับเป็นรายวันตลอดเวลาที่ไม่มีปฏิบัติตามเงื่อนไข หรือปิดกิจการเป็นการถาวร

2. บัญญัติกฎหมายชั้นอีก 1 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติผู้กระทำผิดซึ่งเป็นนิติบุคคล พ.ศ. หรือเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีการดำเนินการคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการคุมประพฤตินิติบุคคล เนื่องจากบทบัญญัติต่าง ๆ หลายส่วนที่ยังไม่เหมาะสมที่จะใช้กับนิติบุคคล

อย่างไรก็ตามหากมีการนำมาตราการคุมประพฤตินิติบุคคลมาปรับใช้ในประเทศไทยนั้น หน่วยงานคุมประพฤติสามารถจะใช้หน่วยงานคุมความประพฤติบุคคลธรรมดาได้และสามารถใช้ประโยชน์จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น อาสาสมัครคุมประพฤติตลอดจนพนักงานคุมประพฤติที่ศาลแต่งตั้ง ช่วยในการควบคุมและสอดส่องนิติบุคคลที่กระทำผิดได้ ทั้งนี้เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการคุมประพฤตินิติบุคคลค่อนข้างที่จะสูงกว่าการคุมประพฤติบุคคลธรรมดา จึงสมควรที่จะให้นิติบุคคลออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการโดยอยู่ในรูปของค่าธรรมเนียมการคุม

ประพัตินั้นจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่มาจากงบประมาณของรัฐและยังจะส่งผลให้เกิดความเกรงกลัวและระมัดระวังในการดำเนินกิจการอันนำไปสู่การก่ออาชญากรรมมากขึ้น

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้นนั้นน่าจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหามาจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นโดยนิติบุคคลได้มากขึ้นกว่ามีมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยนำการคุมประพัตินิติบุคคลมาใช้กับนิติบุคคลที่ก่อตั้งเพื่อแสวงหาผลกำไร ซึ่งได้แก่ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนบริษัทจำกัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากมีมาตรการในการควบคุมอยู่น้อยกว่านิติบุคคลประเภทอื่นโดยเฉพาะส่วนราชการหรือกิจการของรัฐ